

FONDUL JERTFELOR LINEI DEMARCAȚIONALE (1919)

Apel

Cătră românii de pretutindeni

Comitetul executiv al *Fondului jertfelor liniei demarcaționale* (cu biroul în Sibiu, Str. Baier 1, în edificiul *Albina*) a publicat următorul apel:

Banțele maghiare, prin sălbăticiile săvârșite dincolo de fosta și actuala linie de demarcație, au lăsat în urma lor o mulțime de orfani, văduve și nefericiți ajunși la sapă de lemn.

Pentru a putea veni fără întârziere în ajutorul acestor victime, cu bani, medicamente, haine, adăpost ori alte mijloace potrivite, — femeile române din Sibiu și împrejurimi, în adunările ținute la 14 și 18 Martie 1919 au înființat:

Fondul jertfelor liniei de demarcație,

cu sediul Sibiu, Strada Baier 1, (Banca generală de asigurare, edificiul *Albina*), urmând ca prin chete, colecte, daruri benevole ori alte ofrande, să se adune capitalul necesar.

Fondul va fi în întregime, până la epuizarea lui totală, împărțit în formă de ajutoare jertfelor menționate.

Administrarea fondului se face de către Institutul de credit și economii *Albina*, — la care au să se verse direct toate ofrandele.

Împărțirea ajutoarelor se face de către un *Comitet executiv*, compus din 18 doamne, — domiciliată în Sibiu, alese de adunarea din 14 Martie 1919, — pe baza cererilor sau a rapoartelor înaintate la adresa sus arătată, și pro-

CONTRIBUȚIA ARMATEI LA «FONDUL JERTFELOR LINEI DEMARCAȚIONALE» (1919)

Dr. Vasile MĂRCULEȚ¹

Dr. Alexandru BUCUR²

Unirea Transilvaniei cu România, proclamată de Marea Adunare a națiunii române, desfășurată la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, a determinat o puternică efervescență națională în rândul tuturor locuitorilor români ai provinciei. Pe plan extern, actul de la Alba Iulia, recunoscut de Puterile Aliate, a fost puternic contestat de statul maghiar, care a recurs inclusiv la folosirea forței armate pentru împiedicarea lui.

CONSTITUIREA ȘI FUNCȚIONAREA FONDULUI JERTFELOR LINEI DEMARCAȚIONALE³

Oprirea ofensivei armatei române, în urma dispozițiilor Comandamentului Aliat, a încurajat forțele maghiare să reia acțiunile antiromânești, încălcând cu bună-știință hotărârile internaționale.

Profitând de oprirea ofensivei armatei române în Transilvania, forțele armate ale Ungariei au ocupat întinse regiuni din vestul provinciei, situate în zona liniei de demarcație stabilită de Aliți. Scopul acestor acțiuni este clar semnalat de Constantin Kirițescu, care consemna că „recăștigarea Ardealului este acum obiectivul principal al eforturilor lor”⁴.

Regimul de ocupație a avut un pronunțat caracter antiromânesc. El a supus populația românească unor violențe și abuzuri greu de imaginat⁵. Presa românească a vremii, din Transilvania îndeosebi, a semnalat, de altfel, atrocitățile la care au fost supuși locuitorii români indiferent de statutul lor social⁶.

În aceste momente dificile, solidaritatea românilor de pretutindeni avea să se manifeste cu pregnanță. În sprijinul fraților lor din zona liniei de demarcație, năpăstuiți de ocupații unguri, locuitorii din restul provinciei au venit, atât prin strângerea de fonduri în bani, cât și prin donații de bunuri materiale și de produse alimentare.

Inițiativa colectării de fonduri bănești și de ajutoare materiale, în scopul ajutorării românilor din zona liniei de demarcație, supuși represunilor maghiare, a revenit femeilor române din Sibiu și din împrejurimi. În adunarea Reuniunii Femeilor Române din Sibiu din 18 martie 1919, acestea au decis înființarea Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale. Scopul fondului, care urma să se constituie din „colecte, chete, daruri ori alte ofrande de la locuitorii întregii țări românești, precum și de la oficii publice, bisericesti, institute particulare și de umanitate”, era acela de a veni în ajutorul victimelor violențelor maghiare⁷.

Administrarea fondului era încredințată Institutul Financiar și de Credit (Banca) „Albina” din Sibiu, către care trebuiau trimise „direct

toate ofrandele”, distribuirea ajutoarelor urmând a se realiza „prin Comitetul Executiv cu ajutorul organelor ce va afla de cuviință”, iar termenul final de încheiere a strângerii contribuțiilor era fixat pentru 1 mai 1919⁸. Însă, așa cum informațiile o vor arăta, această dată avea să fie prelungită ulterior, fără a mai fi stabilită una finală.

Acceptarea de către Banca „Albina” a solicitării adresate în acest sens de Catinca Bârseanu, președinta Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, este confirmată de un proces-verbal, încheiat în ședința VIII din 25 martie 1919, la care au participat factorii de decizie ai instituției: Ilie Beu (președinte), Iosif Lissai (referent), Ion Vătășan (notar), Andrei Bârseanu, Vasile Bologa, Ion I. Lapedatu, Ioan Lupaș, Gavril Precup și Ioan Stroia (membri) și Octavian Russu (juristconsult)⁹.

Cu privire la solicitarea făcută de Comitetul Executiv al Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, prin glasul președintei sale, în procesul verbal se precizează: „Doamna Catinca Bârseanu, în numele Comitetului Executiv al Femeilor Române din Sibiu și [împre]jur, cere ca institutul să primească administrarea fondului de ajutorare a jertfelor sălbăticiilor ungurești săvârșite asupra populației românești dincolo de linia de demarcație și să încredințeze un funcționar, care să prezinte Comitetului Executiv, în fiecare săptămână, un tablou despre încasări”¹⁰. Exprimându-și acordul cu privire la solicitarea femeilor din Sibiu și jur, participanții la ședință puneau următoarea rezoluție: „Institutul primește administrarea fondului în sensul dispozițiilor fixate de Comitetul Femeilor Române și încredințează cu purtarea socotelilor pe funcționarul Enea Hocman”¹¹.

De asemenea, în acțiunea de strângere a colectelor s-au implicat activ câteva ziare din Transilvania,

unele cu circulație pe întreg teritoriul provinciei, altele cu circulație locală. Reținem dintre acestea „Telegraful Român”, „Patria”, „Renașterea Română”, „Unirea Poporului” din Blaj și „Oltul” din Făgăraș. De altfel, din paginile lor dispunem de cele mai consistente informații cu privire la evoluția Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale, la modul cum s-a constituit acesta, la valoarea donațiilor, la felul în care au fost folosite acestea și cine au fost beneficiarii lor.

Primul organism care a deschis seria contribuțiilor a fost Corpul Voluntarilor Ardeleni. Membri săi au contribuit cu suma de 10.000 de coroane¹². În scurt timp, contribuțiile au început să curgă de pe întreg spațiul locuit de români, astfel că – în conformitate cu cifrele publicate în „Telegraful Român” nr. 29 din 12/25 martie 1919 – în numai câteva zile de la înființare se strânseseră în fond 34.362 de coroane¹³.

Inițiativa femeilor din Sibiu a generat o adevărată efervescență în întreg spațiul românesc. Au răspuns imediat apelului Reuniunii Femeilor Române din Sibiu alte reuniuni ale femeilor, simplii particulari, asociații profesionale, comunități locale, instituții ale administrației publice, instituții religioase, juridice, științifice și culturale, societăți comerciale și financiare, atât din Transilvania, cât și din Vechiul Regat, sau chiar din afara granițelor (Ungaria), dar și eșaloane ale Armatei și Jandarmeriei.

Parcursul presei ne arată faptul că strângerea de fonduri pentru victimele atrocităților maghiare de dincolo de linia de demarcație nu s-au oprit la 1 mai 1919, așa cum fusese stabilit inițial, ci a continuat și după această dată. La 1 iulie 1919, moment de la care dispunem de ultimele informații transmise presei cu privire la situația donațiilor pentru Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale, suma acestora se

ridica la 545.689 coroane și 5 de filleri¹⁴. În total, până la această dată au fost strânse un număr de 329 de donații și colecte¹⁵.

După 1 iulie 1919 nu mai dispunem de informații, provenite din presă, cu privire la noi colecte pentru Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale, pe ansamblul lui. Nici documentele Băncii „Albina”, respectiv majoritatea registrelor pe anul 1919, solicitate Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale, nu ne-au fost accesibile, ele neputând fi identificate. În consecință, ne-am văzut siliți să admitem ca sumă finală, intrată în contul Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale, cea de „peste 700.000 coroane”, avansată de Catinca Bârseanu și V. Bologa în Raportul general pe anii 1917/18 și 1918/19 al Comitetului Executiv al Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, publicat în 1919¹⁶.

Alături de bani, în Fondul Jertfelor Liniei de Demarcație s-au colectat și unele bunuri materiale și produse alimentare. Informația este transmisă de ziarul „Telegraful Român” nr. 59 din 26 iunie 1919, care înregistrează faptul că locuitorii din satul Boian, județul Târnava Mică (azi, în județul Sibiu) au mai predat Comitetului Executiv „61 feldere de porumb și diverse albituri”¹⁷. Întrucât o ferdelă de porumb cântărește 13-14 kg, putem estima că donația locuitorilor din Boian s-a ridicat la circa 800-850 kg.

CONTRIBUȚIA ARMATEI

Între diferitele categorii profesionale, care au răspuns apelului de a participa cu contribuții la Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale, s-au numărat și reprezentanții ai Armatei Române. Donațiile și colectele realizate în cadrul acestei instituții provin, atât de la persoane fizice,

cadre militare, cât și de la subunități, unități sau mari unități, în integralitatea lor. Precizăm faptul că am inclus în rândul Armatei și cadrele provenite din rândul Jandarmeriei, precum și subunitățile și unitățile de jandarmi, care au contribuit la fond. Credem că nu este lipsit de importanță să precizăm faptul că seria donațiilor și colectelor pentru Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale a fost deschisă, încă din momentul constituirii acestuia, de Corpul Voluntarilor Ardeleni¹⁸.

Parcursarea presei vremii ne-a permis identificarea unui număr de 25 de donații și colecte realizată în rândul Armatei Române. Potrivit informațiilor transmise de ziarele vremii, în care au fost publicate listele cu donațiile și colectele, acestea au fost:

- 10.000 coroane – colecta Corpului Voluntarilor Ardeleni¹⁹;

- 216 coroane – colecta Batalionului 2 din Regimentul de Infanterie Sibiu (lt. Aurel Sîmtion – 60 coroane; subof. de admin. Ioan Dubenscu – 5 coroane; subof. de admin. Victor Marcu – 6 coroane; subof. de admin. George Schuller – 10 coroane; subof. de admin. Christian Schuller – 5 coroane; subof. de admin. George Stanciu – 50 coroane; subof. de admin. Ioan Resu – 10 coroane; subof. de admin. Thomas Hilm – 10 coroane; subof. de admin. Gustav Weber – 5 coroane; cpt. Valeriu Bologa – 5 coroane; elev serg. Constantin Sîmtion – 10 coroane; plt. Petru Sas – 10 coroane; plt. Ioan Sas – 10 coroane; plt. Ioan Galea – 10 coroane; plt. Dumitru Samoilă – 10 coroane)²⁰;

- 500 coroane – donația generalului Ioan Boieriu din Sibiu²¹;

- 310 coroane – colecta generalului Leonte Stati din București²²;

- 50 coroane – donația dr. A.F. Tămaș, medic de stat-major²³;

- 370 coroane și 50 filleri – colecta Batalionului 2 din Regimentul de Infanterie Sibiu²⁴;

- 100 coroane – donația locotenent-colonelului Ioan Morariu²⁵;

- 200 coroane – colecta Plutonului 3 Jandarmi Ibașfalău (Dumbrăveni, jud. Sibiu)²⁶;

- 1.056 coroane – colecta locotenent-colonelului dr. G. Preda, între ofițerii Comandamentului Trupelor din Ardeal²⁷;

- 171 coroane și 50 filleri – colecta Regimentului de Infanterie Sibiu²⁸;

- 20 coroane – donația căpitanului Drimba²⁹;

- 300 coroane – donația maiorului Valer Liuba³⁰;

- 100 coroane – donația coloneului Dimitrie Bardoși din Sibiu³¹;

- 1200 coroane – colecta căpitanului Camilo Piso, între ofițerii și soldații Jandarmeriei din județul Târnava Mare³²;

- 439 coroane – colecta căpitanului Mosora³³;

- 280 coroane – colecta ofițerilor și subofițerilor de administrație ai Regimentului 90 Sibiu³⁴;

- 20 lire (italiene) – donația locotenentului Stupariu³⁵;

- 100 coroane – donația maiorului Băncescu³⁶;

- 50 coroane – donația maiorului Băncescu³⁷;

- 50 coroane – donația maiorului Tabelini³⁸;

- 10 coroane – donația locotenentului Aurel Dragoș³⁹;

- 50 coroane – donația căpitanului Dimboi Popovici⁴⁰;

- 10 coroane – donația sublocotenentului Brutus Gombos⁴¹;

- 20 coroane – donația sublocotenentului Petru Craiovean⁴²;

- 10 coroane – donația locotenentului Cezar Georgiu⁴³.

Informațiile deținute ne permit constatarea că, în perioada 12/25 martie-1 iulie 1919, în care avem informații despre evoluția Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale, contribuțiile prevenite din rândul Armatei s-au ridicat la suma de 15.623 coroane și 20 de lire italiene.

Echivalând lira italiană cu coroana austro-ungară, putem conchide că suma totală a contribuției Armatei a fost de 15.643 de coroane. Aceasta reprezintă aproximativ 2,87% din totalul sumei existente în contul fondului la 1 iulie 1919 și circa 2,23% din cea făcută publică de conducerea Reuniunii Femeilor Române din Sibiu în Raportul general pe anii 1917/18 și 1918/19, prezentat în 7 iulie.

Din suma totală, colectată din rândul Armatei, 13.494 coroane, adică aproximativ 86,26%, provin din colectele realizate de subunități, unități și mari unități, iar restul de 2.149 coroane, reprezentând circa 13,74%, provin din contribuțiile individuale ale unor cadre militare.

Raportată la contribuțiile realizate pentru Fondul Jertfelor Liniei

Demarcaționale, suntem în măsură să susținem că contribuția Armatei a fost una substanțială. Prin valoarea ei, aceasta a depășit contribuția unor unități teritorial-administrative, precum județele Bihor – 50 coroane; Sălaj – 156 coroane; Caraș Severin – 550 coroane; Arad – 737 coroane; Târnava Mică – 2.385 coroane și 10 filleri; Turda-Arieș – 3.453 coroane și 50 filleri; Mureș-Turda – 4.169 coroane; Târnava Mare – 7.250 coroane și 75 filleri; Brașov – 10.324 coroane și 60 filleri; Făgăraș – 11.421 coroane și 45 filleri; Hunedoara – 13.206 coroane și 20 filleri; Alba de Jos – 15.459 coroane și 20 filleri⁴⁴.

THE CONTRIBUTION OF THE ARMY AT THE "BORDER LINE VICTIM'S FUND" (1919)

Abstract: On March 18, 1919, at the initiative of the Reunion of Romanian Women from Sibiu, the "Border Line Victim's Fund" was established. Its role was to help the victims of the Hungarian atrocities from the west of the demarcation line. Among the contributors at the fund was the Romanian Army, through its subunits, units or large units, as well as through some servicemen. The Army's contribution consisted of 25 donations and collections, amounting to 15.643 crowns.

Keywords: "Border Line Victim's Fund", Romanian Army, the Corps of Transylvanian Volunteers, the Commandment of Troops from Transylvania, the Reunion of the Romanian Women from Sibiu.

NOTE

[1] Doctor în istorie; profesor la Colegiul Tehnic „Medișis”, din Mediaș; e-mail: vasilemarculet@gmail.com

[2] Doctor în istorie; colonel în rezervă, Sibiu; e-mail: albucur61@gmail.com

[3] Prezentul subcapitol se regăsește în forme ușor modificate, ca parte introductivă, la toate studiile consacrate Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale, publicate de autori.

[4] C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. II, București, 1989, p. 417.

[5] D. Preda, V. Alexandrescu, C. Prodan, *În apărarea României Mari. Campania Armatei Române din 1918-1919*, București, 1994, pp. 162-163; C. Kirițescu, op. cit., p. 417.

[6] „Telegraful Român”, Anul LXVII, nr. 27, din 7/20 martie 1919, p. 2; Idem, Anul LXVII, nr. 47, din 20 mai 1919, pp. 2-3.

[7] Ibidem; Cf. V. Marculeț, Al. Bucur, *Constituirea și funcționarea „Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale” (1919)*, reflectată în presa românească din Transilvania, în „Misiunea. Revista Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României «General Paul Teodorescu»”, Anul V, 2018, 1(5), pp. 167-180.

[8] Ibidem.

[9] Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu, Fond „Albina”, inventar 47, Inventarul registrelor

Banca „Albina” Sibiu, 1871-1951, registrul nr. 21, f. 92.

[10] Ibidem.

[11] Ibidem.

[12] Ibidem, p. 3; Idem, Anul LXVII, nr. 29, din 12/25 martie 1919, p. 3.

[13] Ibidem; „Renașterea Română”, Anul I, nr. 55, din 13/26 martie 1919, p. 2; „Patria”, anul I, nr. 33, din 25 martie 1919, p. 3.

[14] Idem, Anul LXVII, nr. 61, din 1 iulie 1919, p. 3.

[15] V. Marculeț, Al. Bucur, *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale (1919)*, Mediaș, 2019, p. 56 (Fondul...).

[16] Catinca A. Bârseanu, V. Bologa, *Raport general pe anii 1917/18 și 1918/19*, în „Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anii 1917/19 și 1918/19”, Sibiu, 1919, p. 15; Cf. Valeria Șoroștineanu, *Reuniunea Femeilor Române din Sibiu în anii Primului Război Mondial*, în „Astra Sebesiensis”, 2, 2016, p. 69.

[17] „Telegraful Român”, Anul LXVII, nr. 59, din 26 iunie 1919, p. 6.

[18] Idem, Anul LXVII, nr. 29, din 12/25 martie 1919, p. 3.

[19] Ibidem; „Patria”, Anul I, nr. 38, din 30 martie 1919, p. 3; „Renașterea Română”, Anul I, nr. 53, din 10/22 martie 1919, p. 3.

[20] „Renașterea Română”, Anul I, nr. 53, din 10/22 martie 1919, p. 3; „Telegraful Român”, Anul LXVII, nr. 29, din 12/25 martie 1919, p. 3.

[21] „Telegraful Român”, Anul LXVII, nr. 29, din 12/25 martie 1919, p. 3.

[22] Idem, Anul LXVII, nr. 33, din 3 aprilie 1919, p. 3.

[23] Ibidem.

[24] Ibidem.

[25] Idem, Anul LXVII, nr. 36, din 12 aprilie 1919, p. 3.

[26] Idem, Anul LXVII, nr. 38, din 19 aprilie 1919, p. 6.

[27] Idem, Anul LXVII, nr. 44, din 10 mai 1919, p. 6.

[28] Idem, Anul LXVII, nr. 44, din 10 mai 1919, p. 6.

[29] Idem, Anul LXVII, nr. 44, din 10 mai 1919, p. 6.

[30] Idem, Anul LXVII, nr. 44, din 10 mai 1919, p. 6.

[31] Idem, Anul LXVII, nr. 47, din 20 mai 1919, p. 2.

[32] Idem, Anul LXVII, nr. 48, din 24 mai 1919, p. 7.

[33] Idem, Anul LXVII, nr. 57, din 21 iunie 1919, p. 6.

[34] Idem, Anul LXVII, nr. 61, din 1 iulie 1919, p. 3.

[35] „Oltul”, Anul I, nr. 46 din 24 iunie 1919, p. 4.

[36] Ibidem.

[37] Ibidem.

[38] Ibidem.

[39] Ibidem.

[40] Ibidem.

[41] Ibidem.

[42] Ibidem.

[43] Ibidem.

[44] V. Marculeț, Al. Bucur, *Fondul... p. 58.*